

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Л. О. Куцеконь, кандидат економічних наук

Запропоновано стратегію розвитку бурякоцукрового підкомплексу на основі кластеризації підприємств з подальшим відродженням галузі, підвищенням конкурентоспроможності вітчизняної продукції та її виходу на зарубіжні ринки з можливістю наростання майбутнього потенціалу й забезпечення енергетичної безпеки країни.

Цукровий буряк, цукор, бурякоцукровий підкомплекс, стратегія.

Унаслідок реформування системи економічних відносин в Україні протягом останніх років виникли значні кризові явища, що охопили увесь господарський комплекс держави, зачепили без винятку всі галузі, більшість із яких залишаються високовитратними та низькоефективними. Типовим представником таких галузей є бурякоцукровий підкомплекс.

Особливо це є актуальним для регіонів, де бурякоцукрове виробництво було провідною галуззю та вагомим джерелом грошових надходжень. Тому потрібно зосередити зусилля на усуненні негативних тенденцій, які призводять до зростання собівартості вирощування цукросировини, збитковості та припинення функціонування цукрових заводів. Реальним шляхом виходу галузі із кризового стану є розробка стратегії ефективного розвитку галузі, що базується на поєднанні інтересів суб'єктів бурякоцукрового виробництва при значних соціальних, економічних та екологічних ефектах.

Отже, виникла об'єктивна необхідність дослідження сучасного стану бурякоцукрового підкомплексу та обґрунтування стратегії його ефективного розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання розвитку, функціонування та ефективності бурякоцукрового підкомплексу, взаємовідносин між переробниками сировини і виробниками вивчали багато вітчизняних науковців, серед них В. Г. Андрійчук, П. П. Борщевський, В. М. Геець, С. Л. Дусановський, О. С. Заєць, А. О. Заїнчковський, Е. В. Імас, М. Ю. Коденська, М. Кондратьєв, В. В. Лиськов, М. Г. Лобас, І. І. Лукінов, В. Г. Поплавський, М. В. Роїк, П. Т. Саблук, В. Д. Слюсар, А. М. Стельмашук, О. М. Шпичак, І. Г. Яремчук та інші вчені.

Водночас, в економічній літературі недостатньо дослідженими залишилися організаційно-економічні фактори підвищення ефективності бурякоцукрового підкомплексу та його розвиток, як результат структурних змін, що відбулися в умовах становлення ринкової економіки. Поза увагою залишилися питання розробки стратегії розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу України в сучасному ринковому середовищі, у

зв'язку з підвищенням відкритості економіки нашої країни, зокрема із вступом до СОТ. Усе вищезазначене зумовило актуальність дослідження.

Мета дослідження – розробка стратегії ефективного розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу, що ґрунтується на поєднанні сільськогосподарських товаровиробників, цукрових заводів, посередників та суб'єктів інфраструктури, пов'язаних єдиним технологічним циклом виробництва цукрового буряка, його переробки та реалізації продукції, діяльність яких ґрунтується на максимальному узгодженні інтересів, глибокій безвідходній переробці сировини з отриманням висококонкурентних продовольчих продуктів та альтернативних джерел енергії з отриманням значних економічних, соціальних та екологічних ефектів при виробництві альтернативних джерел енергії.

Виклад основного матеріалу. Стратегія розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу включає в себе формування навколо цукрових заводів сировинних зон у вигляді підприємств різних форм власності із застосуванням інтенсивних технологій вирощування цукрового буряка. Таким чином, цукрові заводи максимально стабільно забезпечені сировиною, а бурякосіючі підприємства отримують додаткові фінансові ресурси. Безперебійне постачання сировини на цукровий завод дає можливість максимально задіяти виробничі потужності та сприяти оптимальним строкам переробки коренів, що впливає на зниження собівартості 1 ц цукру. Однак при формуванні сировинних зон потрібно враховувати оптимальність відстаней перевезень цукрового буряка [1–3].

Стратегія розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу включає і диверсифікацію виробництва, що полягає у створенні на базі заводів потужних відгодівельних комплексів. Позитивним екологічним фактором такої інтеграції є ще й те, що підприємство чітко дотримується сівозмін, оскільки при оренді земельних угідь цукровим заводом це було б практично неможливо. Наступною складовою диверсифікації є виробництво альтернативних джерел енергії. Перевагою тут є можливість регулювання обсягів виробництва тієї чи іншої продукції з огляду на кон'юнктуру ринку. Якщо складається несприятлива ситуація для продажу цукру, то спрямовується більше сировини для виробництва біоетанолу і навпаки [6–8]. Однак, зі сторони держави теж повинні бути розроблені програми щодо підтримки виробництва біоетанолу через зменшення податкового навантаження на користувачів чи накладання штрафів на підприємства, що відмовляються додавати біоетанол до бензину.

Невід'ємною складовою стратегії розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу є заходи щодо удосконалення управління трудовим потенціалом підкомплексу, що передбачають високу його зайнятість через трансформацію кваліфікації та посадових обов'язків, поліпшення мотивації праці в умовах глибокої інтеграції та диверсифікації виробництва [3–5]. На сьогодні у цукровій галузі відсутні чіткі інтегруючі механізми, які б могли забезпечити узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін.

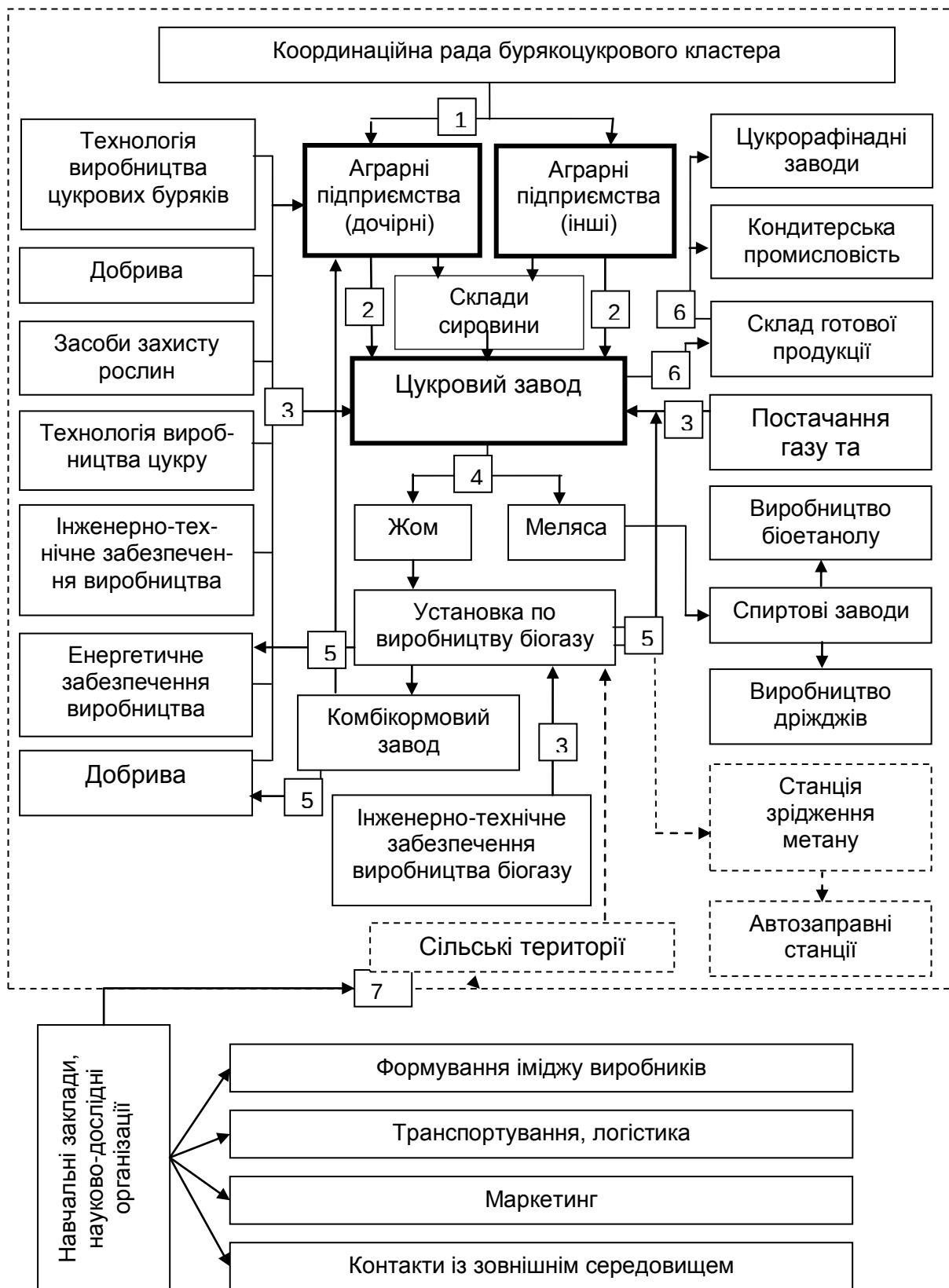
Основними чинниками, які матимуть найбільший вплив на визначені аспекти є поліпшення техніко-технологічної складової виробництва, покладення її на чітку наукову основу, збільшення фінансування виробничих суб'єктів ринку; відрегулювання механізмів ринку. Окремим елементом оптимізації є інтеграція зусиль сільськогосподарських виробників цукрових буряків та цукрових заводів, що передбачає відносини, спрямовані не лише на купівлю-продаж сировини, а стосується значно глибших аспектів, спрямованих на підтримку аграрних підприємств, введення механізму передоплати за продукцію, забезпечення їх добривами та ресурсами.

Окрім зазначеного, потенціал кластера значно посилюється за рахунок поглиблення переробки цукросировини та досягнення високого рівня комплексності. В умовах бурякоцукрового підкомплексу основні резерви такого зростання криються в більш комплексному використанні побічної продукції цукровиробництва та її переробки за новими технологіями. У науковій літературі з цього приводу переважає традиційний підхід, відповідно до якого, «значення цукрових буряків не обмежується лише виробництвом з них цукру. В процесі заводської переробки буряків одержують жом і мелясу. Жом використовують для годівлі тварин, а також для виробництва пектинового клею, що застосовується у текстильному виробництві. Мелясу широко використовують при виготовленні комбікормів. Вона є сировинною для виробництва спирту, гліцерину, харчових дріжджів для хлібопекарської промисловості, молочної та лимонної кислот» [167, с. 54].

Директор Інституту досліджень цукрових буряків в Геттінгені, професор Бернвард Мерлендер узагалі стверджує про необхідність розглядати цукрові буряки не лише як сировину для виробництва цукру, але й як важливий елемент енергетичної безпеки [171]. При цьому основна увага приділяється можливостям використання їх для виробництва біоетанолу, який у Європі розглядається як важлива обов'язкова добавка до традиційного бензинового пального.

Отже, оцінюючи переваги виробництва біогазу з відходів бурякоцукрового підкомплексу, відзначимо його високий потенціал для кластерного утворення, однією з умов формування якого є максимально глибока переробка продукції та її відходів. Таким чином, на основі зазначеного, пропонуємо створити в межах Черкаської області цукровий кластер, основними завданнями якого було б забезпечення узгодженості інтересів усіх учасників, а також максимально глибока переробка продукції та відходів з метою підвищення ефективності його функціонування. Загальна модель проєктованого бурякоцукрового кластера подана на рисунку.

Враховуючи попередні складові стратегії розвитку вітчизняної бурякоцукрової галузі, є всі передумови для її відродження, виходу на зарубіжні ринки з подальшим нарощенням експортного потенціалу.

Модель проектного бурякоцукрового кластера:

1 – управлінський вплив; 2 – матеріальний потік цукрових буряків; 3 – процеси, пов'язані із забезпеченням виробництва; 4 – матеріальний потік відходів цукровиробництва; 5 – матеріальний потік відходів вторинної переробки цукрових буряків (комбікорм, біогаз, добрива); 6 – матеріальний потік цукру; 7 – обслуговування кластера.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оптимізація виробництва цукросировини та її переробки, раціонального розміщення виробництва та його концентрації у сприятливих для вирощування цукрових буряків ґрунтово-кліматичних зонах; структурна перебудова бурякоцукрового виробництва, виведення з експлуатації малопотужних неперспективних цукрових заводів, будівництво нових сучасних підприємств, організація стабільних сировинних зон; впровадження у виробництво прогресивних наукомістких та ефективних технологій вирощування, збирання цукрових буряків і насіння та переробки цукросировини, а також ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій європейського рівня, оновлення основних засобів підприємств цукрової промисловості та виробництва цукрових буряків, підвищення їх технічного рівня шляхом впровадження у виробництво досягнень науки і техніки в умовах глибокої інтеграції та диверсифікації виробництва продукції забезпечить стратегічний розвиток підприємств бурякоцукрового підкомплексу з подальшим відродженням галузі, підвищенням економічної ефективності виробництва, підвищенням конкурентоспроможності вітчизняного цукру та виходу на зарубіжні ринки з можливістю нарощення його майбутнього потенціалу та забезпечення енергетичної безпеки країни.

Список літератури

1. Бакум В. В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону / В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 38–44.
2. Бакум В. В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах / В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 21–27.
3. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 27–30.
4. Іщенко О. В. Кластеризація як фактор формування сучасного ринку картоплі в Україні / О. В. Іщенко // Агроінком. – 2008. – № 5–6. – С. 15–18.
5. Кластерний аналіз. <http://www.statsoft.ru/> [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.statsoft.ru
6. Кропивко М. Ф. Особливості формування регіональних агропромислових кластерів / М. Ф. Кропивко, Д. І. Мазоренко, І. О. Белебега, В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 7–15.
7. Саблук П. Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 3–12.
8. Стельмахук А. М. Використання кластеризації у формуванні конкурентоспроможності національної економіки / А. М. Стельмахук // Інноваційна економіка. – С. 54–62.

Предложена стратегия эффективного развития свеклосахарного подкомплекса на основе кластеризации предприятий с последующим возрождением отрасли, повышением конкурентоспособности продукции и ее выхода на зарубежные рынки с возможностью наращивания будущего потенциала и обеспечения энергетической безопасности страны.

Сахарная свекла, сахар, свеклосахарный подкомплекс.

The strategy of sugar beet subcomplex development based on clustering and further revival of the industry, increasing the competitiveness of domestic products and their entry into foreign markets with the ability to increase future capacity and ensuring energy security are proposed.

Sugar beet, sugar, sugar beet subcomplex, sugar beet cluster, strategy.

УДК: 658.589:631.11:339.13

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

***Я. С. Ларіна, доктор економічних наук
М. О. Балацька, магістр***

Визначено зміст конкурентоспроможності підприємства АПК. Запропоновано тлумачення змісту інноваційної політики з точки зору стратегії і тактики. Досліджено види інновацій в АПК та можливості їх впливу на сільськогосподарське підприємство.

Конкурентоспроможність, інноваційний процес, інноваційна політика, інновації.

Конкуренція є найважливішим атрибутом ринкової економіки. Досвід розвинених країн свідчить, що конкуренція виступає важливим чинником стимулювання господарської активності, розширення асортименту та підвищення якості продукції, зниження витрат і стабілізації економічного зростання. Це основні переваги підприємства на ринку, які забезпечують успішний збут в умовах конкуренції [1, с. 7]. Проте конкурентні відносини на ринках сільськогосподарської продукції мають певні особливості, оскільки процеси виробництва такої продукції знаходяться під впливом природних чинників, а збут ускладнений через додаткові вимоги щодо її транспортування й зберігання. Україна має значні можливості виробництва сільськогосподарської продукції. Уже нині агропромисловий комплекс входить до четвірки складових національної економіки, на які припадає 70% товарного експорту країни. Проте в Україні існує проблема низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності підприємств та окремих товарів розглядається у працях таких відомих вчених-економістів як Г. Азоєв, Л. Балабанова, В. Гайдук, А. Кредісов, Р. Фатхутдінов; вагомим внеском у розгляд проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК є роботи О. Гудзинсь-

© Я. С. Ларіна, М. О. Балацька, 2014